

# Varhan ja kuntien yhteiset alueelliset toimintamallit ja pilotit

## Ehkäisevä päihdetyö

### Pakka-toimintamalli

Ehkäisevän päihdetyön osalta Raisio on ollut ja on edelleen mukana Varsinais-Suomen Pakka-yhteistyöfoorumeissa sekä uudessa Varsinais-Suomen alueellisessa Vape-verkostossa. Pakka-yhteistyöfoorumin toimintaa ja rakennetta tarkasteltiin uudelleen vuoden 2024 aikana. Tavoitteena on toteuttaa ja arvioida Pakka-toimintamallia alueellisten ja paikallisten tarpeiden ja resurssien mukaan vahvistaen ehkäisevää päihdetyötä Raisiossa elinkaariamallin mukaisesti. Pakka-malli perustuu kunnan eri toimijoiden, viranomaisten ja paikallisen elinkeinon yhteistyölle. Myös kuntalaiset otetaan mukaan toimintaan. Toimijoiden verkostoa ylläpitää Pakka-koordinaattori. Varhan alueella Pakka-foorumeja ja yhteistyötä koordinoi Varhan erityisasiantuntija. Pakka-toimintamallilla ehkäistään päihdehaittoja yhteisöllisesti eli Pakkaa toteutetaan paikkakunnalla tai alueella koko yhteisön voimin. Pakka-toimintamalli on paikallisten alkoholi-, tupakka- ja rahapelihaittojen ehkäisyyn kehitetty menetelmä. Toimintamallin ytimessä on saatavuuden sääntely. Sääntelyn perustana ovat lait ja säädökset, jotka Pakka-toiminta muuttaa paikalliseksi toiminnaksi. Toimintamalli tarjoaa kunnille ja alueille konkreettisia työkaluja päihdehaittojen ehkäisyyn ja vähentämiseen. Mallia voidaan soveltaa erilaisille alueille tarpeiden ja resurssien mukaan. Pakka-mallin mukaisella työllä voidaan tutkimusten mukaan

- parantaa ikärajavalvontaa myyntipaikoissa
- vähentää alaikäisten alkoholin ja nikotiinituotteiden saatavuutta
- tukea alaikäisten raittiutta ja vaikuttaa asukkaiden asenteisiin alaikäisten juomisesta
- tiukentaa päihtyneille anniskelua ravintoloissa.

Varsinais-Suomen alueellisen Vape-verkoston kautta järjestetään alueellisia mm. alueellisia vanhempainiltoja, vahvistetaan yhteistä tiedottamista sekä jaetaan vaikuttavien toimintamalleja asukkaiden omissa vapaa-ajan toimintaympäristöissä.

## Mielen hyvinvointi

### Hyvinvointialueen mielenterveyden edistämisen kyvykkyyden, osaamisen ja yhteistoimijuuden vahvistaminen -tutkimushanke

Raisio on ollut pilottikuntana mukana Hyvinvointialueen mielenterveyden edistämisen kyvykkyyden, osaamisen ja yhteistoimijuuden vahvistaminen -tutkimushankkeessa, joka päättyi vuoden 2024 lopussa. Tutkimushanketta rahoitti Työsuojelurahasto ja tutkimusryhmän jäsenien taustaorganisaatiot olivat Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Tampereen ammattikorkeakoulu Oy, Jyväskylän yliopisto ja Varsinais-Suomen hyvinvointialue. Hankkeessa oli mukana kuusi pilottikuntaa Varhan alueelta. Tutkimushankkeessa selvitettiin hyvinvointialueen mielenterveyden edistämisen osaamista, kyvykkyyttä ja yhteistyötä. Tutkimuksessa tuotettiin mielenterveyden edistämisen kyvykkyyden kehittämistä koskeva mallinnus, joka kuvaa yksilöiden, organisaatioiden ja järjestelmien valmiuksia toteuttaa väestölähtöistä mielenterveyden edistämistä. Tutkimustulokset auttavat kehittämään mielenterveyden edistämisen kyvykkyyttä ja osaamista eri rooleissa ja tehtävissä sekä vahvistamaan mielenterveyden edistämisen edellyttämää yhteistyötä, tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta.

Mielenterveys on ihmisten, perheiden, yhteisöjen ja kokonaisten yhteiskuntien hyvinvoinnin, toiminta- ja sopeutumiskyvyn sekä selviytymisen kannalta keskeinen voimavara. Köyhyyden torjunta, toimeentulon turvaaminen, vanhemmuuden tuki, osallisuuden vahvistaminen, väkivallan ehkäisy ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen ovat esimerkiksi asioita, jotka vaikuttavat myönteisesti mielenterveyteen. Mikään näistä ei toteudu ilman eri hallinnonalojen ja toimijoiden tavoitteellista yhteistyötä. Tarvitaan myös poliittista päättäväisyyttä, tutkimusperustaa, kansalaisyhteiskunnan sitoutumista ja yhteiskunnallisia arvovalintoja. Vaikka suuri osa hankkeen tuotoksista julkaistaan vasta kevään 2025 aikana, hankkeen loppuraportti on jo nyt saatavilla.

## **Nuori Mieli urheilussa toimintamalli**

Raisio on mukana Nuori Mieli urheilussa toimintamallin pilotoinnissa usean Varhan alueen muun kunnan kanssa. Nuori Mieli urheilussa toimintamalli on arvioitu lupaavaksi käytännöksi THL:n arvioinnissa. Kohderyhmänä on 10-15 vuotiaiden urheilulajien harrastajien valmentajat mutta pilotoinnissa huomioidaan ja pilotoidaan tätä myös paikalliset tarpeet ja resurssit huomioiden. Nuori Mieli urheilussa toimintamallin kautta mm. valmentaja saa konkreettisia työkaluja nuorten valmennukseen. Toimintamallin osalta tehdään yhteistyötä mm. seuraparlamentin kanssa.

## **Ystäväpiiri-toiminta®**

Raisio on mukana yhtenä kuntapilottina Ystäväpiiri-toiminnan® jalkauttamisessa alueella, ja tavoitteena on saada toiminta käyntiin pilottikunnissa vuoden 2025 aikana. Ystäväpiiri-toiminnan® tavoitteena on lievittää yksinäisyyttä ja edistää uusien ystävien löytämistä ryhmätoiminnan kautta. Ystäväpiiri-toimintaa® voidaan järjestää esimerkiksi yhdistyksen, kunnan, hyvinvointialueen tai seurakunnan toimesta. Ystäväpiiri-toiminta® on arvioitu hyväksi käytännöksi THL:n arvioinnissa. Se on mukana myös EU:n best practice portalissa. Ystäväpiiri-toiminta parantaa tutkitusti osallistujien hyvinvointia, vähentää terveyspalveluiden käyttöä ja vahvistaa elämänlaatua. Toimintamalli on ollut käytössä sadalla paikkakunnalla kansallisesti eri toimijoiden toteuttamana.

## **Väkivallan ehkäisy**

### **Barnahus-koulutuskokonaisuus**

Varsinais-Suomen hyvinvointialue Varha on käynnistänyt pilotin yhteistyössä usean alueen kunnan kanssa sekä Varhan Ehkäisevän päihde- ja väkivaltatyön ja mielen hyvinvoinnin yhdyshenkilöverkoston ja Varhan väkivallan ehkäisytyöryhmän kanssa. Raisio on tässä pilotissa mukana ja mukaan pilottivaiheeseen on lähtenyt varhaiskasvatus ja kotoutumispalvelut. Tavoitteena on lisätä lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivien eri alan ammattilaisten osaamista väkivallan tunnistamisessa ja puuttumisessa lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa tapauksissa hyödyntäen moniammatillista yhteistyötä ja tukea, jota väkivallan tunnistaminen ja siihen puuttuminen vaativat.

## **Terveellisten elintapojen edistäminen**

### **Elintapaohjaus-liikuntaneuvonta**

Raisio on mukana Varhan alueen elintapaohjaus-liikuntaneuvonnan pilotissa, joka on tapahtunut kolmessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa pilottialueina ovat

olleet Turku, Salo, Raisio ja Aura. Alueet on valittu niin, että elintapaohjausta ja liikuntaneuvontaa jo järjestetään, kunnat ovat asukasluvultaan eri kokoisia sekä sijaitsevat eri sote-alueilla. Seuraavassa vaiheessa vuoden 2025 alussa toiminta laajenee niihin kuntiin, joissa järjestetään prosessinomaista liikuntaneuvontaa ja syksyllä 2025 toimintamalli laajenee kattamaan koko alueen.

Elintapaohjaus-liikuntaneuvonnan toimintamallissa pilotoidaan asiakkaalle saumatonta palveluketjua HVA:lta kunnan liikuntaneuvontaan ja edelleen muihin hyte-palveluihin. Kohderyhmänä ovat pre-diabeetikot sekä työttömät. Tavoitteena on tukea kohderyhmän elintapamuutosta kohti terveempiä elintapoja heidän sairastumisriskinsä alenemiseksi, työ- ja toimintakykyänsä paranemiseksi ja hyvinvointinsa lisääntymiseksi sekä sote-palveluiden tarpeen vähenemiseksi.

Raision liikuntapalvelut on kehittänyt maksutonta liikuntaneuvontapalvelua aktiivisesti kaikille raisiolaisille, jotka ovat kiinnostuneet omasta hyvinvoinnistaan ja motivoituneita elintapamuutokseen. Liikuntaneuvonnassa etsitään yhdessä keinoja siihen, kuinka lisätä omaa hyvinvointia ja elää aktiivisempaa elämää. Liikuntaneuvonnassa:

- Käsitellään liikuntaan, palautumiseen ja ravitsemukseen liittyviä asioita asiakaslähtöisesti ja kokonaisvaltaisesti.
- Pohditaan konkreettisia arjen tekoja ja valintoja, joiden avulla voit tukea omaa hyvinvointiasi.
- Liikuntaneuvojan kanssa on mahdollista kokeilla maksutta eri liikuntamuotoja tai saada esim. ohjausta kuntosalilla.

Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilainen voi suositella palvelua ja ohjata liikuntaneuvontaan tai asiakas voi itse varata ajan liikuntaneuvontaan olemalla yhteydessä oman kunnan liikuntasuunnittelijaan.

### **Ikäinstituutin Voimaa vanhuuteen –ohjelma**

Varsinais-Suomen hyvinvointialue ja sen 25 kuntaa toteuttavat alueellista Ikäinstituutin Voimaa vanhuuteen -toimintamallia. Ohjelmassa tehdään saumatonta yhteistyötä hyvinvointialueen, kuntien ja paikallisten järjestöjen kesken. Sosiaali- ja terveystieteelliset palvelut ovat avainasemassa kohderyhmän tavoittamisessa, liikunnan puheeksi ottamisessa sekä ohjaamisessa liikuntaneuvontaan tai toimintakyvyn mukaiseen voima- ja tasapainoryhmään (Voitas-ryhmät). Raisio panostaa iäkkäiden toimintakykyysiin vuosiin. Ohjelmassa tarjotaan voima- ja tasapainoryhmiä sekä maksutonta liikuntaneuvontaa kotona vielä itsenäisesti pärjääville, mutta toimintakyvyltään jossain määrin heikentyneille iäkkäille.

## **Paikallisia pilotointeja hyte-yhdyspintateemojen osalta Raisiossa**

### **Yhteisövaikuttavuuden-mallin pilotointi**

Yhteisövaikuttavuutta on pilotoitu Raisiossa pienimuotoisesti useamman vuoden ja se on koettu olevan erittäin hyvä viitekehys lapsiperheiden yhteisessä auttamisessa. Hyvinvointialue Varhan alueella on lähdetty laajentamaan yhteisövaikuttavuutta, ja pilotoinnissa on mukana Raision lisäksi Naantali ja Rusko sekä Turun kaupungista Pansion alue. Tavoitteena on, että jossain

vaiheessa lapsiperheitä autetaan yhteisövaikuttavuusviitekehityksellä koko Varhan alueella. Syksyn 2025 aikana Varhassa valmisteltiin yhteistyösopimusta Itlan kanssa, ja kevään 2025 aikana mallinnetaan yhteistyötä pilottikuntien kanssa. Itla eli Itsenäisyyden juhluvuoden lastensäätiö on lähtenyt edistämään Suomessa yhteisövaikuttavuustyötä, jossa hyödynnetään yhteisövaikuttavuusviitekehystä (Kania & Kramer, 2011), jonka avulla ratkaistaan tietoisesti yhdessä monimutkaisia, kompleksisia ongelmia, joihin liittyy useita eri toimijoita. Yhteisövaikuttavuus on kehitysympäristöjen, palveluiden ja perheen lähiyhteisön ja verkoston systemaattista, koordinoitua yhteistyötä.

### **Väkivallattomuuden tukijat –hanke**

Kaksivuotisessa hankkeessa kehitetään seurusteluväkivallan ennaltaehkäisyä, tunnistamista, puheeksiottoa ja katkaisua. Nuorten seurustelusuhteissa koettu ja käytetty seurusteluväkivalta on laaja ja sukupuolistunut ongelma, jolla on vaikutuksia nuorten ihmissuhteisiin, hyvinvointiin, turvallisuuteen ja tulevaisuuteen. Hankkeessa kehitetään ja pilotoidaan menetelmiä seurusteluväkivallan ennaltaehkäisemiseksi, tunnistamiseksi, puheeksi ottamiseksi ja väkivallan käytön katkaisemiseksi. Hankkeessa lopullisina hyödynsaajina ovat 13-19 -vuotiaat nuoret. Hanke on valtakunnallinen ja sen kohderyhmänä ovat nuorten parissa työskentelevät oppilashuollon, koulun, sosiaalitoimen, nuorisotyön ammattilaiset ja väkivaltatyön avopalveluita toteuttavat Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistykset.

Hankkeessa tuotettuja työmalleja levitetään valtakunnallisesti verkostojen ja koulutusten kautta ja menetelmiä otetaan käyttöön laajasti pilottiyhdistysten ja kumppaniyhdistysten alueilla. Nuorten seurusteluväkivallan tunnistamiseen, puheeksiottoon ja katkaisemiseen on valtakunnallisesti yhteneväisiä käytäntöjä, joita on kehitetty yhdessä nuorten kanssa. Raisio on lähtenyt Varhan alueelta mukaan hankkeeseen vuoden 2024 aikana. Hankkeessa on mukana Raision lukio, jossa hankkeen osalta työtä tehdään kehittäjänuorten kanssa hankekoordinaattorin johdolla.

### **Kulttuuriresepti pilotointi**

Naantalin ja Raision kaupunkien kulttuuripalvelut ja Varsinais-Suomen hyvinvointialueen lapsiperhepalvelut aloittivat vuoden 2025 alussa yhteistyön kulttuurireseptien muodossa. Reseptin tarkoitus on antaa virkistystä ja mahdollisuuksia lapsiperheille tutustua paikallisiin kulttuurielämyksiin. Lapsiperhepalveluiden työntekijät myöntävät kulttuurireseptiä tukea tarvitseville perheille. Kokeilu alkaa kahdella eri kulttuurimuodolla: museovierailulla tai teatterikäynnillä. Kulttuurireseptikokeilussa Raision hyvinvointijaosto ja Naantalin kulttuuripalvelut mahdollistavat teatterikäynnit. Kulttuuriresepti-yhteistyötä kehitetään edelleen Naantalin ja Raision kaupunkien ja Varhan yhteistyönä.

### **Kulttuuriystävällisyys toiminta pilotointi**

Punainen Risti, Raision ja Naantalin kaupungit ovat lähteneet kouluttamaan yhteistyössä kulttuuriystävällisiä kevään 2025 aikana. Punaisen ristin kulttuuriystävällisyys toiminta kouluttaa ja välittää vapaaehtoisia kulttuuriystävällisiä mukaan ystäviksi ja saattajaksi erilaisiin kulttuuritapahtumiin, kuten teatteriin, museoon ja konsertteihin. Kulttuuriystävälliset ovat aktiivisia kulttuurin ystäviä, jotka haluavat auttaa ihmisiä nauttimaan teatterista, musiikista, museoista, näyttelyistä ja kirjastoista. Kulttuuriystävällisyys on rohkaiseva, luotettava ja turvallinen rinnalla kulkija, jonka kanssa on mukava jakaa taide-elämyksiä. Kulttuuriystävälliset voivat tulla myös erilaisten ryhmien mukaan mm. museokierrokselle tai teatteriin. Kulttuuriystävällisyys toiminnasta järjestetään yhteinen ja maksuton Kulttuuriystävällisyyskurssi keväällä 2025 Punaisen Ristin, Raision ja Naantalin kaupungin

yhteistyönä. Kulttuuriystäväkurssilla saa perustiedot Punaisen Ristin kulttuuriystävätoiminnasta sekä vapaaehtoistoiminnan periaatteista. Kurssilla keskustellaan lisäksi kulttuurin hyvinvointivaikutuksista.

### **Tanssikummi® toiminta Vaisaareissa**

Tanssikummi® toiminnan pilotointi aloitettiin Vaisaareissa keväällä 2024 ja jatketaan vuoden 2025 aikana. Tavoitteena on ollut vahvistaa mm. nuorten yhteisöllisyyttä, vuorovaikutustaitoja ja osallisuuden kokemusta, edistää lasten ja nuorten hyvinvointia ja kiinnittymistä omaan kehoon, ryhmään ja yhteisöön vahvistaen oman kehon ja olemuksen hyväksyntää sekä liikkeellistä iloa. Vuoden 2024 pilotoinnissa, kaksi Tanssikummi® työskenteli koulussa nuorisotyöntekijän sekä työparina ja koulun henkilökunnan apuna. Tanssikummi® -toiminta on Läntisen tanssin aluekeskuksen tuottama ja rekisteröity kulttuurihyvinvointipalvelu, jossa Tanssikummit työskentelevät erilaisissa yhteisöissä kuten kouluissa, päiväkodeissa, vanhuspalveluyksiköissä tai esimerkiksi vastaanottokeskuksissa. Tanssikummeina toimivat taidelähtöiseen kulttuurihyvinvointipalveluihin erikoistuneet ammattitanssitaiteilijat.

Pilotissa on saatu hyviä kokemuksia taidelähtöisestä toiminnasta ja sen yhteisöllisyyttä ja osallisuutta edistävästä vaikutuksesta. Koulussa toteutettavat toimenpiteet ja toiminnan laajuutta on suunniteltu yhteistyössä Läntisen tanssin aluekeskuksen, Raision kaupungin hyvinvointikoordinaattorin, Raision kaupungin nuorisopalveluiden sekä Vaisaaren koulun johdon kanssa sekä nuoria ja koulun henkilökuntaa osallistaen toiminnan kehittämiseksi. Tavoitteena on Tanssikummi® -palvelun toiminnan vaikuttavuuden arvioinnin kehittäminen toiminnan tukena.

### **Yhdessä kotikulmilla® -toiminta liikuntapalveluissa**

Raision liikuntapalvelut mahdollistavat Yhdessä kotikulmilla® -toimintaa, jonka tavoitteena on vahvistaa taloyhtiöiden iäkkäiden asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta, lisätä yhdessä liikkumista ja vähentää yksinäisyyttä. Toiminnan keskiössä ovat iäkkäiden ihmisten osallisuus ja yhteisöllisyys, joiden myötä asukkaiden elämään tuodaan iloa ja kohtaamisia. Raisiossa toiminta on alkanut vuoden 2024 aikana liikuntapalveluiden koordinoimina Kaanaan Yhdessä Kotikulmilla-kävelyryhmänä ja Tikanmaan Yhdessä Kotikulmilla -toimintana.